

9 VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE, USPOSABLJANJE, OZAVEŠČANJE JAVNOSTI

9.1 Splošne značilnosti

Po posebnih raziskavah Eurobarometra v letih 2009 in 2011 (primerjalno glede na raziskavo pomladi 2008) je 78 % and 75 % (89% v letu 2008) slovenskih respondentov meni, da so podnebne spremembe zelo resen problem, kar nas po zaznavanju resnosti problema uvršča v sam vrh EU 27 in nad povprečje EU s 64 % in 68 % (75 %). Le 5% Slovencev v letih 2009 in 2011 (3% v 2008) pa meni, da podnebne spremembe niso zelo resen problem. 70 % in 67 % (80 %) slovenskih respondentov meni, da so podnebne spremembe eden največjih svetovnih problemov. Skoraj enako visok odstotek je bil namenjen še revščini, pomanjkanju hrane in pitne vode - 69% in 69 % (79%). V zvezi z odgovornostjo različnih akterjev in njihovo aktivnostjo pri zmanjševanju emisij 92 % slovenskih respondentov v letu 2009 (93% in 2008) meni, da velika podjetja in industrija ne naredijo dovolj v boju proti podnebnim spremembam, ter 82 % (86 %), da tudi državljani sami ne naredijo dovolj. Vprašanja, povezana z odgovornostjo za delovanje proti podnebnim spremembam, so bila v letu 2011 spremenjena, tako da so morali anketiranci le pokazati na tiste, ki so odgovorni znotraj EU. 40 % (rahlo nad EU povprečjem 35 %) Slovencev šteje za odgovorne poslovni sektor in industrijo, medtem ko so manj naklonjeni temu, da sprejmejo osebno odgovornost za podnebno delovanje (18 % v primerjavi z EU povprečjem 21 %).

Pri tistih 79 % respondentov in 2009 (79% v 2008), ki so izjavili, da so že sami začeli z aktivnostmi v boju proti podnebnim spremembam, izstopajo naslednje aktivnosti: ločevanje odpadkov, zmanjševanje porabe energije in vode v svojem gospodinjstvu. Vendar pa je zaskrbljujoč podatek, da kar 52% tistih, ki še niso sprejeli nikakršnih lastnih aktivnosti pričakuje zgolj od vlade podjetij in industrije, da morajo spremeniti svoje obnašanje. V raziskavi leta 2011 je bilo določeno obdobje šestih mesecev in seznam osebnih aktivnostih se je spremenil: delež tistih, ki so izjavili, da so ukrepali v predhodnih šestih mesecih, je bil 74 %, in najbolj pogosti ukrepi so bili zmanjšanje in recikliranje gospodinjstev odpadkov, zmanjšanje porabe izdelkov za enkratno uporabo ter nakup lokalnih in sezonskih proizvodov. Zmanjšanje porabe energije in vode nista bila ponujena med možnimi odgovori. Večina Slovencev 81 % v 2009 (68 % v 2008) se strinja, da ima lahko boj proti podnebnim spremembam pozitiven vpliv na evropsko gospodarstvo, in leta 2011 se je 66 % respondentov strinjalo, da boj proti podnebnim spremembam in bolj učinkovita raba energije lahko spodbudi gospodarstvo in prispeva k novim delovnim mestom v EU.

Podrobne analize razlogov za razlike med odgovori respondentov v Sloveniji in EU, pa tudi za opažene trende v odgovorih, ni. Za prvo raziskavo lahko ocenimo, da je bilo leto 2007 prelomno iz vrste razlogov: četrtega poročila IPCC, predvajanja filma *Neprijetna resnica* ter z njim povezane dejavnosti v Sloveniji (Umanotera, predavanje *Podnebno sporočilo*, naravoslovni dnevi SEF ob projekcijah filma s skupaj približno 8000 udeleženci), dogovor o ciljih EU v Sklepih Sveta EU marca 2007 v času nemškega predsedovanja, izid Sternovega poročila, odločitev UNFCCC na Baliju idr. Ob tem ko so postale podnebne spremembe izpostavljena svetovna tema, se je povečala število in kvaliteta objav v medijih. V Sloveniji je potekala vrsta drugih aktivnosti, pretežno v organizaciji NVO in strokovnih institucij, financiranih s sredstvi EU. Možna vzroka za upad odgovorov v letu 2009 bi lahko bila pojav finančno-gospodarske krize in velik odmev podnebnega skepticizma v medijih.

Z rezultati raziskav Eurobarometra, po katerih se Slovenija uvršča med države z najbolj občutljivimi prebivalci za problematiko podnebnih sprememb, se skladajo tudi odgovori javnomnenjske raziskave [Poznavanje problematike podnebnega segrevanja med prebivalci Slovenije](#), ki jo je po metodi CATI v letih 2009 in 2010 izvedla Mediana, Inštitut za raziskovanje trga in medijev. Raziskava je ugotovila, da so respondenti izpostavili podnebne spremembe kot najbolj pereč problem 21. stoletja, s tem da se je pokazal trend zmanjševanja percepcije podnebnih sprememb. Ta trend so pripisali tudi zmanjšanimu zanimanju medijev za problematiko po končani konferenci v Kopenhagenu. Kar tri četrtine sodelujočih v raziskavi se je strinjalo s trditvama, da je človek glavni krivec za podnebne spremembe in da moramo proti podnebnim spremembam ukrepati takoj.

Vprašanja o zaznavanju resnosti podnebnih sprememb so bila vključena tudi v terensko **Raziskavo energetske učinkovitosti Slovenije REUS 2011**, ki jo je junija 2011 izvedla agencija InformaEcho. Problem podnebnih sprememb je resen, je menila večina (73%) anketirancev. Z vidika načrtovanje ukrepov ozaveščanja in izobraževanja ter zastavljanja realističnih, dosegljivih ciljev na področju podnebnih sprememb so pomembni tudi odgovori na druga vprašanja raziskave REUS, tako v letu 2011 kot v predhodnih raziskavah. Upoštevanja vredna je prav gotovo ugotovitev o velikem razkoraku med prepričanjem respondentov, da se obnašajo odgovorno do okolja in da so energetske učinkoviti, in med njihovim dejanskim ravnanjem (odgovori na prvo vprašanje se gibljejo okrog 80 %, na drugo pa okrog 30 %). Tako se na primer le vsako peto gospodinjstvo uvršča v skupino entuziastov, ki so najbolj ekološko ozaveščeni in se ekološko obnašajo tudi v vsakdanjem življenju.

Z ozaveščanjem problema podnebnih sprememb, vzrokih in posledicah ter aktivnostih v boju proti podnebnih spremembam se na vladni ravni največ ukvarja Ministrstvo za okolje in prostor, manj pa ministrstvo za gospodarstvo, prometno ministrstvo, ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter finančno ministrstvo, ki so ključni akterji pri izvajanju Kjotskega protokola. Nove in bolj usklajene aktivnosti se lahko pričakujejo z začetkom delovanja Službe za podnebne spremembe, ki bo v okviru vlade skrbela za spodbujanje in sodelovanje pri pripravi programov ozaveščanja, usposabljanja in izobraževanja glede podnebnih sprememb.

Ključni akterji na področju izvajanja Kjotskega protokola glede ozaveščanja javnosti o problemu podnebnih sprememb, vzrokih in posledicah ter aktivnostih v boju proti podnebnih spremembam so na vladni ravni Ministrstvo za kmetijstvo in okolje (MKO), Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo (MGRT), Ministrstvo za infrastrukturo in prostor (MZIP) in Ministrstvo za finance (MF) - do aprila 2012 Ministrstvo za okolje in prostor (MOP), Ministrstvo za gospodarstvo (MG), Ministrstvo za promet (MzP), Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP), in Ministrstvo za finance (MF) - in Urad vlade za komuniciranje (UKOM). Našeta ministrstva so aktivna na področjih izobraževanja in usposabljanja o podnebnih spremembah, kjer sta nosilni vladni telesi ministrstvo, pristojno za izobraževanje (trenutno Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport - MIZŠ, pred tem Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport - MIZŠ, itd.) in ministrstvo, pristojno za politiko zaposlovanja in vseživljenjsko učenje (trenutno Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti). V obdobju november 2009 - marec 2012 je bila Služba Vlade Republike Slovenije za podnebne spremembe (SVPS) osrednje telo državne uprave za medresorsko usmerjanje in koordinacijo politik in ukrepov Vlade RS, povezanih s podnebnimi spremembami, skrbela tudi za promocijo in sodelovala pri pripravi programov ozaveščanja, usposabljanja in izobraževanja na področju podnebnih sprememb.

Izobraževalne in komunikacijske aktivnosti na področju podnebnih sprememb in povezanih tem (npr. dobre prakse na področjih odpadkov, voda, energije) so izvajale tudi vladne agencije (npr. Agencija Republike Slovenije za okolje - ARSO) in drugi nosilci (organizacije za izobraževanje in usposabljanje, nevladni sektor, mediji, gospodarstvo, lokalne skupnosti itd.). Del teh aktivnosti se je izvajal in spremljal v okviru ukrepa 5.22 *Izobraževanje, usposabljanje, ozaveščanje in promocija* v Operativnem programu za zmanjševanje emisij toplogrednih plinov do leta 2012. Financirali so se iz različnih virov, tako nacionalnega proračuna kot sredstev EU in različnih mednarodnih virov.

V letu 2011 je SVPS izdelala pregled stanja na področjih vzgoje in izobraževanja, usposabljanja, informiranja, ozaveščanja in komuniciranja o podnebnih spremembah in trajnostnem razvoju. Iz te analize je bilo razvidno, da so se za področje podnebnih sprememb in za povezana področja izvajali številni projekti in pobude, ki so bili še premalo povezani in sistematični. Cilji, načela in usmeritve za vsebinska področja ukrepa 5.22 so bili vključeni v **prvi in drugi osnutek Strategije prehoda Slovenije v nizkoogljično družbo do leta 2050/2060** (Podnebna strategija, september 2011, marec 2012), zlasti v okviru dveh horizontalnih strategij: Inovacije in

izobraževanje ter Ozaveščanje in komunikacija. V povezavi s podnebno strategijo in sledeč določbam **Deklaracije o aktivni vlogi Slovenije pri oblikovanju nove svetovne politike do podnebnih sprememb** (Ur. l. RS, št. 95/2009), je februarja 2012 SVPS pripravila osnutek Strategije komuniciranja in izobraževanja o podnebnih spremembah in trajnostnem razvoju in ga posredovala v javno razpravo. Po pripojitvi SVPS Ministrstvu za kmetijstvo in okolje se priprava obeh strategij ni nadaljevala, ministrstvo si je usmeritve za izobraževanje in komuniciranje o podnebnih spremembah prizadevalo vključiti v nacionalne in sektorske dokumente razvojnega načrtovanja za obdobje 2014-2020.

9.2 Vzgoja in izobraževanje

Pristojnosti in odgovornosti za razvoj in delovanje sistemov vzgoje in izobraževanja ter usposabljanja so razporejene med Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ), lokalnimi skupnostmi (občinami), strokovnimi sveti, ki jih imenuje Vlada Republike Slovenije, in zavodi, ki so ustanovljeni za razvoj in svetovanje na področju vzgoje in izobraževanja (Zavod RS za šolstvo, Center RS za poklicno izobraževanje, Andragoški center Republike Slovenije, Državni izpitni center).

Za vzgojo in izobraževanje o podnebnih spremembah so relevantne številne vsebine, ki se obravnavajo v okviru okoljske vzgoje (ki ima v slovenskem sistemu vzgoje in izobraževanja daljšo tradicijo) ter novejšje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj – kot na primer pri sklopih o energetski učinkovitosti, obnovljivih virih energije, trajnostni potrošnji in prometu. Učenje o podnebnih spremembah je bilo v Sloveniji vključeno tudi v projekte globalnega učenja (globalnega izobraževanja), zlasti v okviru programov Ministrstva za zunanje zadeve.

V Sloveniji je bila v sredini prejšnjega desetletja izvedena **šolska kurikularna prenova** in v skladu z njenimi izhodišči je zdaj v nacionalni kurikulum na vseh stopnjah izobraževanja vpeljana na različne načine tudi **okoljska vzgoja oz. študij okolja**:

- V program osnovne šole je vključena kot medpredmetno področje, izbirni predmet in v sklop dnevov dejavnosti (predvsem naravoslovnih), šole v naravi in obšolskih dejavnostih, v okvir različnih projektov, v katere se šola avtonomno vključuje (npr. projekt »eko« šol, »Unescovih« šol in projekt »zdravih« šol) ter v okviru mladinsko-raziskovalne dejavnosti. Elementi okoljske vzgoje so vključeni v vsa tri triletja osnovne šole, v zadnjem triletju pa je tudi izbirni predmet.
- V gimnazijah je vključena zlasti pri naravoslovnih predmetih, geografiji in sociologiji, ter v okviru obveznih izbirnih vsebin v obliki izbirnega predmeta Študij okolja. Potrjen je tudi učni načrt Okoljska vzgoja kot kroskurikularno tematsko področje.
- Na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja je vključena v splošno-izobraževalni del pri predmetu naravoslovje, v strokovno teoretične predmete in v praktično izobraževanje, v interesne dejavnosti ter izvenšolske in obšolske dejavnosti.
- Gimnazije in poklicne ter strokovne šole se prav tako avtonomno vključujejo v različne projekte (npr. projekt »zdravih« šol in projekt »eko« šol) ter v mladinsko-raziskovalno dejavnost.
- Programi v izobraževanju odraslih (vseživljenjskem učenju) so bili razviti s poudarkom na neformalnem učenju, ki ima za cilj ozaveščanje preko izkušenskega učenja in refleksije o slovenskih primerih na različnih ravneh.

V kurikulum osnovnih in srednjih šol je preprečevanje podnebnih sprememb vključeno v predmete: okoljska vzgoja, biologija, fizika, kemija, družba, filozofija, psihologija, geografija, umetnostna zgodovina, zgodovina, glasba, glasbena vzgoja, likovna vzgoja, likovno snovanje, likovna umetnost, italijanščina kot tuji jezik in kot drugi jezik, nemščina, športna vzgoja, tehnika in tehnologija. Preprečevanje podnebnih sprememb je v navedene predmete vključeno na ravni splošnih ciljev, v ciljih in vsebinah v posameznem razredu, v standardih znanja, v medpredmetnih povezavah in v didaktičnih priporočilih za učitelja.

Študij okolja je tudi most, prek katerega je mogoče povezovati naravoslovna in družboslovna znanja v funkcionalno celoto. Predmet študij okolja je nadgraditev obstoječih predmetov, ki v svojem programu obravnavajo neživo in živo naravo ter človeško družbo. To so predvsem biologija, kemija, fizika, geografija, sociologija in zgodovina, v manjši meri pa tudi ostali predmeti. Učni načrt izbirnega predmeta je zasnovan tako, da omogoča dijakom seznanjanje z novimi vsebinami in hkrati povezovanje le-teh z vsebinami, pridobljenimi pri drugih predmetih, v celoto. Poudarjena je vloga interdisciplinarnosti pri razreševanju okoljskih problemov, saj so ti navadno preveč kompleksni, da bi jih lahko obvladala le ena stroka. Temeljno sporočilo predmeta pa je, da okoljski problemi ne zahtevajo le tehničnih ali tehnoloških rešitev, temveč da je nujna sprememba načina obnašanja. Sonaravno - trajnostni razvoj terja odgovorno odločanje, ki ne bo ogrožalo zadovoljevanje potreb prihodnjih generacij. Leta 2011 je Zavod RS za šolstvo izdal priročnik Okoljska vzgoja za učitelje srednjih šol.

V letih 2006 do 2008 je bila programska prenova **poklicnega in strokovnega izobraževanja** sofinancirana tudi iz sredstev ESS. Prenovljeni so bili izobraževalni programi za pridobitev izobrazbe na ravni nižjega poklicnega, srednjega poklicnega, srednjega strokovnega ter višjega strokovnega izobraževanja. V praktično vse izobraževalne programe so bile vključene generične oziroma ključne kompetence, ki vključujejo varovanje okolje, racionalno rabo energije in varstvo pri delu. Te vsebine so v večini izobraževalnih programov, še zlasti s področja tehnike, integrirane v predmetu Varovanje okolja in varstvo pri delu, nekje jih najdemo tudi v predmetu Trajnostni razvoj. V obdobju od 2008 do 2013 so se novi izobraževalni programi postopno uvajali v šole (podprto s sredstvi ESS), potekalo je tudi usposabljanje vodstev in vseh strokovnih delavcev na srednjih in višjih strokovnih šolah. V novih izobraževalnih programih na vseh ravneh poklicnega in strokovnega izobraževanja je prepuščen šolam določen del kurikula (odprti kurikul - do 20%). Šole ga morajo definirati v sodelovanju s socialnimi partnerji v svojem okolju ali panogi. S tem so dane možnosti za stalno posodabljanje in aktualizacijo izobraževanja tudi na področju preprečevanja podnebnih sprememb.

V okviru *Konzorcija biotehniških šol Slovenije* - 11 srednjih kmetijskih šol v Sloveniji v povezavi z Biotehniško fakulteto v Mariboru - so bili pripravljene učni programi z močno okoljsko komponento, med njimi tudi srednješolski in visokošolski program naravovarstva. Na področju srednjega izobraževanja je nastalo tudi več učbeniških gradiv (npr. za programa okoljevarstveni tehnik in naravovarstveni tehnik - med drugim tudi o podnebnih spremembah) in priročnik za strokovno izobraževanje (*Razmišljamo in delujemo trajnostno*, CPI, 2010).

V letih 2007-2009 je bilo potrjenih več študijskih programov, ki jih v okviru dodiplomskega in podiplomskega izobraževanja izvaja 6 visokošolskih zavodov, in sicer s področij okolja oz. varstva okolja, ekologije, znanosti o okolju, naravovarstva, ekoremediacij (1 visokošolski strokovni študijski program, 3 univerzitetni študijski programi, 4 magistrski, 3 doktorski). Poleg tega so bili pri »bolonjski prenovi« v študijske programe različnih smeri vključeni tudi novi predmeti z vsebinami, relevantnimi za razvoj nizkoogljične družbe (npr. trajnostna raba energije in okolje).

Posebej velja izpostaviti Fakulteto za znanosti o okolju v Novi Gorici in Visoko šolo za varstvo okolja v Velenju, ki s svojima programoma študija varstva okolja pokrivata vse pomembnejše vsebine s področja okolja, kot so npr. onesnaževanje vode, zraka in tal, ekotoksikologija, zdravstvena ekologija, ravnanje z odpadki, varstvo narave, ocenjevanje vplivov na okolje, ekonomika okolja, okoljsko pravo itd. Izobraževanje o določenih segmentih okolja in okoljevarstva znotraj različnih študijskih smeri v okviru posameznih predmetov zajema področje podnebnih sprememb, varstva okolja, učinkovite rabe energije in obnovljivih virov, uveljavlja pa se tudi interdisciplinarni pristop (npr. povezava zdravja in ekologije, managementa in ekologije). Podiplomski študij, ki je neposredno vezan na okolje, je v okviru interdisciplinarnega in raziskovalno usmerjenega študijskega programa Znanosti o okolju mogoč na Fakulteti za znanosti o okolju v Novi Gorici ter na Univerzi v Ljubljani v okviru univerzitetnega podiplomskega študija Varstvo okolja. Študij je organiziran tako, da slušatelji pridobijo čim širši vpogled v problematiko varstva okolja. Posebej velja izpostaviti tudi podiplomski študij Ekotehnologija, ki poteka na Mednarodni podiplomski šoli Jožefa Stefana.

V juliju 2007 je Ministrstvo za šolstvo in šport (MŠŠ) sprejelo tudi **Smernice vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj od predšolske vzgoje do douniverzitetnega izobraževanja**, katerih namen je poudariti pomen vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (VITR) in pokazati možnosti za uresničevanje trajnostnega razvoja pri formalnem, neformalnem in priložnostnem učenju. Smernice se uporabljajo v predšolski vzgoji in v šolah, v okviru MIZŠ in javnih zavodov, v nevladnih organizacijah in lokalnih skupnostih. Pri VITR ne gre le za dodatek k sedanjemu splošnemu izobraževanju niti ni njen cilj zgolj in samo varovanje narave, ampak gre za obsežen, celovit, skladen pedagoški proces, ki vključuje odnos med človekom in naravo ter odnose med ljudmi; vodi do razumevanja vsestranske zveze med naravnim, gospodarskim, družbenim in političnim sistemom ter soodvisnosti ljudi, ki živijo v različnih delih sveta; skuša dejavno in tvorno reševati sedanja in prihodnja okoljska in družbena vprašanja človeštva.

V prvem desetletju 21. stoletja je MŠŠ izvajalo program z naslovom **Skriti zaklad**, s katerim je spodbujalo inovacijsko in razvojno dejavnost vrtcev, osnovnih in srednjih šol na nacionalni in mednarodni ravni, med osrednje tematske sklope, ki se razpisujejo, pa je sodila tudi okoljska vzgoja. Zavod RS za šolstvo je tudi izdajal revijo **Trajnostni razvoj v šoli in vrtcu**.

Izobraževanje odraslih je zastopano z IVET (začetno poklicno izobraževanje in usposabljanje) učnimi gradivi in raziskovalnim delovanjem Andragoškega centra Slovenije (ACS) od leta 2007 dalje, kar je vodilo do razvoja neformalnega interdisciplinarnega programa, podprtega z dvema učbenikom, vključno s slovarjem. Program je bil preizkušen s tremi ciljnimi skupinami.

V zadnjih letih je bilo izdelanih več **analiz vključenosti vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (VITR) v kurikule:**

- osnovna šola: Analiza in spodbujanje vključevanja vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj v osnovne šole (Zavod Sv. Ignacija za izobraževanje in razvoj, 2008), [Izobraževanje za trajnostni razvoj](#) - Slovenija (Focus, 2011, v okviru primerjalne analize ENjoinED),
- srednja šola: [Etika v izobraževanju za trajnostni razvoj - SŠ](#) (Zavod Sv. Ignacija za izobraževanje in razvoj, 2010),
- osnovna šola in gimnazija: vključevanje elementov trajnostne potrošnje in trajnostnega razvoja v šolski kurikulum (UP Fakulteta za management Koper, 2008),
- visoko šolstvo: Etika v izobraževanju za trajnostni razvoj - VŠ (Znanstveno-raziskovalno središče Univerze na Primorskem, 2010).

Analize so bile večinoma financirane kot projekti ciljnega raziskovalnega programa, tako kot tudi nekatere druge relevantne raziskave na področju VITR - na primer Didaktični pristopi k VITR (UP, Fakulteta za management Koper).

Primerjalna analiza trajnostnih vsebin v devetih evropskih državah ENjoinED (<http://enjoined.edupolicy.net/>) je tudi za Slovenijo pokazala, da je trajnostni razvoj vključen pretežno kot dodatni predmet in / ali tema v kurikulumu in kot besedilo v učbenikih, namesto da bi prežemal druge teme in se prepletal skozi celoten program. Teme trajnostnega razvoja so prisotne v sedanjih predmetnih učnih načrtih, vendar so večinoma vezane na varovanje naravnega okolja / narave. Zanimarjen pa sta bili socialna in še v večji meri ekonomska razsežnost.

V Sloveniji si za uveljavitev **globalnega izobraževanja** (ali globalnega učenja, pogosto uporabljen izraz) že več let prizadevajo Ministrstvo za zunanje zadeve in ministrstvo, pristojno za šolstvo ter SLOGA, slovenska platforma nevladnih organizacij. V letih 2010-2012 je v okviru MZZ delovala tudi medresorska delovna skupina, katere cilj je bil vpeljati bolj sistematičen pristop h globalnemu učenju. Namen globalnega učenja, kot se razvija v Sloveniji, je spodbuditi posameznike in skupnosti za lastno angažiranje in delovanje na

področju razreševanja ključnih skupnih izzivov človeštva, ki vodi k globalno odgovornim in aktivnim posameznikom in skupnostim. Poudarjena sta soodvisnost in posameznikova vpetost v globalno dogajanje, vključeno tako formalno kot neformalno izobraževanje. Vsebinsko globalno učenje zajema področja, kot so: okoljska ozaveščenost, trajnostni razvoj, medkulturna in medgeneracijska komunikacija, človekove pravice (in boj proti rasizmu), demokracija, socialna pravičnost, mir, aktivno državljanstvo, preprečevanje konfliktov.

V okviru Centra za poklicno izobraževanje je v letih 2011-2013 nastajal predlog za vzpostavitev **kompetence za trajnostni razvoj**, ki je izhajal iz načelnega stališča, da je možno »ozeleniti« vsa delovna mesta v državi. Zaradi tega je pomembno, da se v vse oblike izobraževanja in usposabljanja da integrirati kompetenco za upravljanje trajnostnega razvoja, ki združuje okoljsko, družbeno in gospodarsko odgovornost organizacij in posameznih delovnih mest. CPI je julija 2013 organiziral tudi **posvet »Izobraževanje in usposabljanje za zelena delovna mesta«**. Cilj posveta je bil: Kako naj se izobraževanje in trg dela odzove na potrebo po novih znanjih in veščinah, ki jih zahtevajo zelena delovna mesta.

Izobraževanje in usposabljanje za mednarodno sodelovanje: SVPS je izdala dva priročnika za izvajanje mehanizmov Kjotskega protokola - za izvajanje projektov Skupnega izvajanja (JI) in projektov Mehanizma čistega razvoja (CDM).

9.3 Usposabljanje za izvajanje ukrepov za zmanjševanje emisij toplogrednih plinov (predvideno v okviru OP TGP-1)

V okviru programa Akcijskega načrta za učinkovito rabo energije 2008 - 2016 oziroma Operativnega programa razvoja okoljske in prometne infrastrukture je ministrstvo, pristojno za energetiko (MG, MZIP), financiralo programe usposabljanja in informiranja s področja **energetike**, energetske obnove in trajnostne gradnje, kot so:

- Projekt ENSVET (Energetsko svetovanje za občane), ki poleg individualnih konkretnih svetovanj s podajo pisnih poročil vsebuje informiranje in izobraževanje občanov in strokovno usposabljanje svetovalcev. Dosežki v letu 2010:

- informiranje in izobraževanje občanov: 700 strokovnih člankov, 500 RTV prispevkov, 300 predavanj;

- usposabljanje svetovalcev: 200 udeležb na strokovnih seminarjih.

- Izdajanje biltena **»Učinkovito z energijo«**, ki je za URE in OVE osrednje komunikacijsko orodje za informiranje različnih ciljnih skupin. Glavne ciljne skupine biltena so: porabniki energije v industriji, storitvenem in javnem sektorju ter v večstanovanjskih stavbah, državna uprava, lokalne skupnosti, podjetja za energetske oskrbo, svetovalne, projektantske, inženirinske organizacije, ponudniki energetske opreme, finančne institucije, razvojne, raziskovalne in izobraževalne institucije, nevladne organizacije in drugi. V letih 2010-2013 je bilo izdanih od 2-6 števil biltena letno, v obsegu 8 strani, dosegljivo na spletnih straneh ministrstva.

- Sodelovanje pri Natečaju za energetske učinkovitost v letih 2010 in 2011.

- Sofinanciranje mednarodnih projektov za učinkovite rabe energije (URE) in obnovljivih virov energije (OVE). MG v letu 2010 je sofinanciralo mednarodne projekte, ki se izvajajo v okviru programa »Inteligentna energija - Evropa«. Program »Inteligentna energija - Evropa« (IEE), ki je eden od treh stebrov Okvirnega programa za konkurenčnost in inovativnost EU za obdobje 2007-2013, je namenjen predvsem odpravljanju netehnoloških ovir za URE in OVE s poudarkom na promociji in širjenju informacij. MG je sofinanciralo izvajanje 19 mednarodnih projektov, ki so bili zaključeni v letu 2011.

- Sofinanciranje študije REUS (energetska učinkovitost v slovenskih gospodinjstvih) 2010, 2011, v povezavi z njo je bil izveden Komunikacijski načrt uvedbe delilnikov (2011) in izpeljana Informacijska kampanja uvedbe delilnikov toplote po dejanski porabi (2011 in 2012).

NEP Slovenija - raznoliki primeri dobre prakse: [Nacionalna energetska pot Slovenije \(NEP\)](#) je javno dostopna baza 340 stanovanjskih, poslovnih in javnih zgradb iz Slovenije. Spletni portal <http://nep.vitra.si> je IKT orodje za iskanje dobrih praks URE in OVE in za registracijo novih gospodinjstev. Primeri dobrih praks (740 ukrepov

URE in OVE) so pisani na preprost in jasen način, namenjeni so zasebnim in javnim investitorjem, da bi informirano izvajali kakovostne ukrepe pri novogradnjah ali prenovah. Objekte je enostavno poiskati, obiskati ter pridobiti izkušnje iz prve roke. Pomemben del ideje NEP so izkušnje študijskih krožkov (ŠK), ki so se v svet razširili iz skandinavskih držav. V ŠK se »navadni« občani izobražujejo predvsem z medsebojnim prenosom znanj, izkušenj in spretnosti. Tako lažje prevzamejo odločanje in ga ne prepuščajo drugim (svetovalci, projektanti, trgovci, proizvajalci).

NEP so zasnovali [slovenski energetski svetovalci](#) s pomočjo zavoda [Vitra, Centra za uravnotežen razvoj](#) iz Cerknice. Projekt je podprt s subvencijo Islandije, Lihtenštajna in Norveške preko Finančnega mehanizma EGP in Norveškega finančnega mehanizma. Najpomembnejši akter pa so slovenska gospodinjstva, ki prostovoljno in brezplačno odpirajo vrata energetsko dobrih stavb ali energetsko zanimivih rešitev.

Usposabljanje s področja **zelenega javnega naročanja**: Na področju trajnostnega razvoja in okoljske zakonodaje je Ministrstvo za javno upravo v letu 2009 in 2010 v sodelovanju s Službo vlade za razvoj in evropske zadeve, Ministrstvom za finance in civilno družbo (Umanotera) izvajalo predstavitve Akcijskega načrta Vlade RS za zeleno javno naročanje za obdobje 2009-2012 (sprejet maja 2009), pri čemer je bil poseben poudarek tudi na prikazu temeljnih pojmov in problematike s področja podnebnih sprememb. Ministrstvo za finance izvede več brezplačnih predstavitev ob vsaki spremembi javnonaročniške zakonodaje. Redno sodeluje na izobraževanjih, ki jih organizirajo druge institucije, zlasti če so brezplačna, in se, če je to glede na druge obveznosti uslužbencev Ministrstva za finance, mogoče, odzove vsakemu povabilu za sodelovanje pri seminarju, posvetu ali konferenci. Na področju javnega naročanja zato uslužbenci Ministrstva za finance v povprečju najmanj enkrat mesečno sodelujejo pri izobraževanjih na tem področju. Največ izobraževanj se je nanašalo prav na zeleno javno naročanje, v povezavi z Uredbo o zelenem javnem naročanju, ki je bila sprejeta v letu 2011.

Informiranje, ozaveščanje in usposabljanje za ukrepe s področja **prometa** (MZIP): Javno naročilo za izvajanje naloge "Izobraževanje, informiranje in ozaveščanje javnosti o pomenu javnega potniškega prometa" je bilo izvedeno v letu 2010 na osnovi prej pripravljenega programa, izvedba del poteka v letih 2011-13.

Usposabljanje za ukrepe zmanjšanja emisij TGP s področja **kmetijstva in gozdarstva** (MKGP, MKO): Deloma se je usposabljanje izvajalo preko Programa dela Kmetijsko-gozdarske zbornice Slovenije, in sicer v okviru kmetijsko svetovalne službe z ukrepi svetovanja in usposabljanja pri obdelavi tal z ohranjanjem organskega ogljika, s svetovanjem in usposabljanjem ohranjanja in gospodarjenja na trajnem travinju ter vzpodbujanjem podnebnju primerne gospodarjenja z gozdovi. Ker je pomen lesne biomase z vidika samooskrbe z energenti in zmanjševanja TGP za Slovenijo strateškega pomena, je bila glede na Operativni program rabe biomase ter Operativni program zmanjševanja emisij TGP do leta 2012 (OPTGP-1) večina aktivnosti usmerjena tudi v subvencioniranje ogrevanj za biomaso ter svetovanje v okviru ENSVET pisarn. Aktivnosti Gozdarske svetovalne službe so bile usmerjene predvsem v svetovanje za zmanjševanje stroškov pridobivanja lesa, svetovanje vsem zainteresiranim ob nabavi in uvajanju ustrezne moderne tehnologije ter ob tem tudi racionalnem usmerjanju denarja, namenjenega za sofinanciranje ukrepov za pridobivanje in izkoriščanje biomase. Za promocijo uporabe biomase v javnosti, svetovanje za pridobivanje biomase med lastniki gozdov ter uporabo tehnologij za pridobivanje biomase in prehoda na ogrevanje z lesno biomaso je bilo v programu po posameznih zavodih predvidenih preko 800 ur v letu 2010. V letu 2011 se je usposabljanje izvajalo tudi preko evropskih projektov Wood E3 (lesna biomasa) ter Efficient 20 (prihranek goriv v kmetijstvu).

V skladu s Priporočili za ukrepe **okoljsko učinkovite državne uprave** (OUDU), ki jih je julija 2011 sprejela Vlada RS z namenom uvesti okoljske aktivnosti v celotni državni upravi, je SVPS pripravila program usposabljanja, ki je bil tudi usklajen z Upravno akademijo na Ministrstvu za javno upravo. Novembra 2010 je bilo izvedeno prvo izobraževanje, ki se ga je udeležilo 85 predstavnikov ministrstev, upravnih enot, vladnih služb in drugih organov javne uprave. S tem posvetom se je tudi začela izvajati pobuda Okoljsko učinkovite državne uprave. Na izobraževanju so nekatera ministrstva in Državni zbor predstavila svoje delo na področju

okoljsko učinkovitega dela. V nadaljevanju je bila predstavljena načrtovana aktivnost Spletno energetske knjigovodstvo in izmenjava izkušenj in problemov, ki jih organi imajo ob izvajanju zelenih aktivnosti. Izobraževanje se je zaključilo z dogovorom, da bodo ministrstva odgovorila na vprašalnike in da bodo organizirani individualni sestanki za izvajanje aktivnosti na posameznem ministrstvu ali drugem organu javne uprave. Evalvacije so pokazale, da je posvet v celoti uspel, vendar pa se po ukinitvi SVPS aktivnosti usposabljanja niso nadaljevale.

9.4 Vzgoja in izobraževanje ter usposabljanje: programi, projekti in dobre prakse

V zadnjem desetletju se povečuje število nosilcev, ki izvajajo številne projekte in akcije vzgoje in izobraževanja ter usposabljanja. Veliko teh projektov se izvaja v osnovnih in srednjih šolah, delno vrtcih in drugih VIZ. Vzpostavilo se je več šolskih mrež. Med izvajalci so Slovenski E-forum, društvo Focus, fundacija Umanotera, CIPRA-društvo za varstvo Alp, taborniki, skavti, Agencija RS za okolje, Ministrstvo za kmetijstvo in okolje, Eko sklad, energetska podjetja in številni drugi. **Primeri dobrih praks in didaktičnih gradiv:**

- projekt Slovenske Karitas (v partnerstvu s Caritas Slovakia) **V smeri podnebne pravičnosti v državah v razvoju**, s poudarkom na podsaharski Afriki (2010 – 2012)
- **Šolska energetska mreža** (MIC Velenje) - v povezavi z energetskim upravljanjem šol in spletnim energetskim knjigovodstvom
- sodelovanje v vseevropskem tekmovanju mladih za večjo energetske učinkovitost **U4energy**
- **Koledar prof. Gamsa o podnebnih spremembah** in druge zgodbe, OŠ Brezovica pri Ljubljani in Slovenski E-forum, 2007
- uvajanje **šolskih eko-vrtov** (Inštitut za trajnostni razvoj)
- **Youth Xchange** – educational manual for responsible consumption – GUIDE (MOP) <http://www.youthxchange.net/main/slovenia.asp>
- akcija **Okolju prijazna šola in vrtec** (društvo Planet Zemlja)
- Fit media z blagovno znamko **Zelena Slovenija**
- **Uskladi interese**. Didaktična naravovarstvena igra, Zavoda RS za varstvo narave, junij 2010 (projekt NATREG)
- priročnik za mlade **WTF is Sustainable Development** (No Excuse Slovenia – Mladinska zveza Brez izgovora Slovenija, 2011)
- gradiva o **globalnem učenju**, kot sta Pri(po)ročnik za soočanje z globalnimi izzivi (Publikacija v okviru projekta TUDI JAZ. Društvo Focus, Društvo Humanitas, Društvo Afriški center, Ekvilib inštitut, Studio Poper, 2010) in [Uči se brati svet skozi oči drugega](#) (prevod priročnika Through Other Eyes avtoric Vanessa Andreotti and Lynn Mario T.M. de Souza, HUMANITAS, 2012)
- prispevki na **umetniških področjih** – na primer EKO knjige avtorice Alenke Klopčič, glasba, multivizija (Lado Jakša), igre, plesi, likovna umetnost ...

Med programi, ki temeljijo na ciljnih dokumentov o okoljski vzgoji ter vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj, je v Sloveniji najbolj uveljavljen **Program Ekošola**¹, ki deluje od leta 1995 in se razvija tudi ob podpori Evropske komisije in Organizacije združenih narodov. Usklajen je tudi z Nacionalnim programom varstva okolja. Ekošola si prizadeva za načrtno pospeševanje okoljskega izobraževanja in za ozaveščanje mladih, predvsem o pomenu varovanja okolja in zdravja ljudi. Ekošole so v vseh letih delovanja izjemno prispevale k okoljski ozaveščenosti prebivalstva in predvsem mladih, Slovenijo pa mnogi uvrščajo v sam vrh mednarodnega programa. Tako je bilo v šolskem letu 2010/11 registriranih 628 ekošol, od katerih jih je bilo 423 nagrajenih z ekozastavo (to pomeni, da so izpeljale zastavljeni okoljski program), med njimi nekaj deset srednjih šol. V šolskem letu 2012/13 je bilo registriranih že 717 ekošol. V preko 2.000 projektih ekošol je sodelovalo več kot 150.000 ekošolarjev in več kot 2.000 vzgojiteljev in učiteljev (eko-koordinatorjev ali vodij projektov).

---

1 Mednarodni program »Eco-Schools« je eden od programov Mednarodne fundacije za okoljsko vzgojo - FEE International.

Slovenija je bila med prvimi državami, ki so se leta 1993 vključile v **Evropsko mrežo zdravih šol** (SHE - the Schools for Health in Europe network), v kateri je v začetku sodelovalo le 12 pilotnih šol. Namen je spodbujanje, pospeševanje in krepitev telesnega, duševnega, socialnega in okoljskega zdravja učencev, učiteljev in staršev. »Slovensko mrežo zdravih šol« (Zdrave šole) podpirata MIZŠ in ministrstvo za zdravje, vodi pa jo Nacionalni inštitut za javno zdravje.

Po pilotni fazi (mreža se je na začetku imenovala Evropska mreža šol za promocijo zdravja) je več šol predlagalo, da se mreža razširi, ker so se zavedale njene koristi in spodbujevalnega učinka na šolsko prakso. Od takrat je prišlo do štirih širitev in danes v mreži sodeluje 324 šol (257 osnovnih šol – 57% vseh slovenskih OŠ, 60 srednjih šol – 45 % vseh slovenskih SŠ, 7 dijaških domov - 16 % vseh dijaških domov). Za leto 2015 je predvidena peta širitev mreže.

Tretji projekt, v katerem sodelujejo slovenske šole, je projekt »Unescovih šol« (ASPNet – Associated Schools Project Network). »Unescove šole« so zavezane štirim osnovnim temam, ena od teh so »okoljski problemi in njihovo interdisciplinarno razreševanje«. Ta tema učencem in dijakom omogoča, da mednarodne probleme, ki zadevajo globalno okolje, povezujejo z lokalnimi in nacionalnimi razmerami. Med dejavnosti s tega področja spadajo proučevanje onesnaževanja okolja, uporaba energije, ohranjanje gozdov, raziskovanje morja in ozračja, erozija in ohranjanje naravnih virov, učinek tople grede, trajnostni razvoj, Agenda 21 ipd. V tem projektu sodeluje 88 slovenskih šol in 2 kluba, ki so povezani v 10 centrov.

Razvojno-didaktični energetski poligon v Velenju: V okviru Šolskega centra Velenje deluje Medpodjetniški izobraževalni center (MIC), ki je zasnoval enega tehnološko najnaprednejših energetskih poligonov za vsa področja obnovljivih virov v Evropi. Razvojno-didaktični energetski poligon predstavlja osnovno in specialistično funkcionalno izobraževalno okolje za poklice s področje energetike in trajnostnega razvoja kot so: okoljevarstveni tehnik, inštalater sodobnih energetskih naprav za izkoriščanje OVE, specialisti na ogrevalnih in fotovoltaičnih sistemih. Po modularnem principu lahko izvajajo usposabljanje za prekvalifikacije za področje energetike, temelječe na OVE. Poligon povezuje delo v laboratoriju in delo na terenu, ima najsodobnejšo didaktično opremo, s pomočjo katere bodo usposabljali kadre, da bodo znali upravljati tehnologije na vseh področjih obnovljivih virov energije. Omogoča izvajanje informativnih izobraževalnih programov za vrtce in osnovne šole, delavnic učinkovite rabe energije za srednješolce, študente in odrasle, pa tudi razvojno-raziskovalno in demonstracijsko delo s celotnega področja OVE in URE.

Energetski poligon je sestavljen iz petih ločenih segmentov (zunanje energetske naprave, sistem sproizvodnje energije, pasivna hiša, laboratorij in sistem energetskega monitoringa) in pokriva različna strokovna področja. Najpomembnejša med njimi so:

- uporaba obnovljivih virov energije (OVE) v realnem in laboratorijskem okolju (termosolarna, fotovoltaična, geotermalna s toplotnimi črpalkami, vetrna in bio-odpadna energija),
- uporaba in izvedba didaktičnega sistema sproizvodnje toplotne in električne energije v kombinaciji s toplotno črpalko,
- izvedba pasivnega energijskega objekta s samozadostno energijsko preskrbo in uporabo sodobnih gradbenih, energetskih in informacijsko-komunikacijskih tehnologij,
- izvedba in uporaba energetskega monitoringa s pomočjo sodobno zasnovanih nadzornih in komunikacijskih tehnologij.

Vrtec Šentrupert: [Vrtec v Šentrupertu](#) je prvi v celoti lesen energetsko varčen vrtec v Sloveniji, kotlarna na lesno biomaso pa bo poleg vrtca ogrevala še bližnjo šolo, telovadnico in poslovni center, zgrajen v javno-zasebnem partnerstvu med podjetjem Jelovica in Občino Šentrupert. Energetsko učinkovite stavbe vrtcev in šol imajo praviloma širši vzgojno-izobraževalni vpliv.

Ekološko kmetijstvo znižuje emisije CO₂ in zagotavlja večjo prehransko varnost: pionirsko delo na Univerzi v Mariboru: [Katedra za ekološko kmetovanje, poljščine, vrtnine in okrasne rastline](#) Fakultete za kmetijstvo in

biosistemske vede Univerze v Mariboru je vodilna slovenska institucija za pedagoško in razvojno-raziskovalno delo na področju ekološkega kmetovanja. Katedra razpolaga z znanstvenimi ugotovitvami in podatki, po katerih eko kmetijstvo prispeva k zmanjšanju porabe fosilne energije (prepoved rabe dušikovih mineralnih gnojil), emisij CO₂ (z izjemo pridelave zelo intenzivnih rastlin), emisij NO₂, erozije in k manjšim izpadom pridelkov v sušnih razmerah. Opozarjajo na novejša študija, po katerih bi 100% preusmeritev v ekološko pridelavo v razvitem svetu z intenzivnim kmetijstvom znižala pridelke na 96 % odstotkov konvencionalne pridelave, v državah v razvoju pa povečala na 213% pridelka konvencionalne pridelave; s tem bi tudi zagotovili prehransko varnost bistveno večjega števila ljudi kot danes.

Program Varno s soncem: Program [Varno s soncem](#) je usmerjen k dolgoročnemu izboljšanju stanja v Sloveniji na področju rakavih obolenj kože, ki so v porastu in so močno povezana z izpostavljanjem UV sevanju ter pogostostjo sončnih opeklin. S programom želijo preoblikovati odnos ljudi do sonca in v čim širšem krogu populacije doseči dosledno upoštevanje in izvajanje samozaščitnih ukrepov. V vrtcih poteka program že od leta 2007, v osnovnih šolah pa od leta 2010. Evalvacija je pokazala na pozitiven sprejem vsebine in načina izvedbe ter bistven napredek pri poznavanju pravil naravne zaščite pri otrocih in njihovih starših. Od leta 2010 je program uvrščen med naloge Letnega programa dela za področje javnega zdravja, ki potekajo v vseh zdravstvenih regijah Slovenije in jih potrди Ministrstvo za zdravje.

Energetska sanacija stavb javnih zavodov na področju vzgoje in izobraževanja (javni razpisi v okviru OP ROPI, MŠŠ, od l. 2011 dalje): izobraževalna in komunikacijska komponenta (uvajanje energetskega upravljanja vključno z e-informacijskimi točkami in energetskega knjigovodstvom), možnosti povezav z drugimi sklopi.

Vseslovenski projekt Tradicionalni slovenski zajtrk izvaja Ministrstvo za kmetijstvo in okolje skupaj z različnimi partnerji z namenom, da bi izboljšali zavedanje o namenu in razlogih za lokalno samooskrbo, domačo pridelavo in predelavo ter v okviru sistema javnega naročanja spodbudili aktivnosti zagotavljanja hrane, pridelane v lokalnem okolju. MKO je pripravilo tudi [usmeritve in priporočila za načrtovanje in izvajanje spremljajočih vzgojno-izobraževalnih aktivnosti](#), ki podpirajo osnovni cilj in namen projekta. Cilj je zagotoviti, da bo čim več otrok v Sloveniji v času tega dogodka (en dan v mesecu novembru), na dan dejavnosti (npr. naravoslovni dan), pa tudi sicer med šolskim letom deležnih teh vsebin.

Usposabljanje za brezposelne osebe:

Dva kratka pilotna programa, ki sta lahko model za širše uvajanje »podnebnih« in »nizkoogljičnih« programov za iskalce zaposlitve in za zelena delovna mesta, so bila s sredstvi SVPS izvedena konec 2009 / začetek 2010:

- usposabljanje za populacijo brezposelnih na področju učinkovite rabe energije in obnovljivih virov energije – Slovenski E-forum;
- informiranje in izobraževanje na temo ekološkega kmetijstva za brezposelne osebe v Pomurju – Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede, Univerza v Mariboru.

Evropski projekt ACHIEVE (Focus kot partner iz Slovenije) za praktične in strukturne rešitve, ki bodo pomagale ljudem v EU zmanjšati tveganje energetske revščine, je med drugim vključeval enotedenski program usposabljanja za energetske svetovalce (izbrane so bile predvsem brezposelne osebe) in obiske letih v gospodinjstvih z visokim tveganjem revščine.

Umanotera v letih 2013-2014 izvaja projekt **Spodbujamo zelena delovna mesta**, ki je akcija v okviru partnerstva med Evropsko komisijo, Vlado RS in Evropskim parlamentom na področju komuniciranja evropskih vsebin. Namen projekta je

- izboljšati razumevanje in poznavanje zelenih delovnih mest ter dvigniti osveščenost o tem, kaj sploh so zelena delovna mesta in kakšne razvojne priložnosti prinašajo;
- celostno predstaviti problematiko zelenih delovnih mest v povezavi z zelenim gospodarstvom;
- spodbuditi povezovanje različnih akterjev na področju zelenih delovnih mest s ciljem spodbujanja oblikovanja pogojev za ustvarjanje zelenih delovnih mest.

Slovenski E-forum, društvo za energetske ekonomiko in ekologijo, je partner v projektu CLIPMA ("Training Course for Local Climate Protection Managers in Central Europe"), ki je namenjen usposabljanju občinskih uradnikov, nosilcev političnega odločanja na lokalni ravni in strokovnjakov, ki delujejo na občinski ravni. Projekt se izvaja v Avstriji, kjer so tovrstno izobraževanje pričeli pred tremi leti, na Madžarskem, na Slovaškem in v Sloveniji. Projekt CLIPMA, ki je sofinanciran s strani Evropske komisije, spada v Program vseživljenjskega učenja in v podprogram Leonardo da Vinci. Del projekta je izvedba izobraževalnega programa "Organizator podnebne varstva", za učinkovito vodenje lokalnih projektov na področju spodbujanja rabe obnovljivih virov energije in energetske učinkovitosti.

9.5 Obveščanje in ozaveščanje javnosti

Dejavnosti informiranja javnosti so pogosto povezane z aktivnostmi izobraževanja in usposabljanja v okviru istih programov in projektov – zato so številne že omenjene v predhodnih poglavjih.

Ministrstvo za okolje in prostor (MOP) je bilo vrsto let v Sloveniji najpomembnejši akter na področju ozaveščanja in obveščanja javnosti o temah, povezanih s podnebnimi spremembami. Novembra 2009 je koordinativno vlogo prevzela SVPS, aprila 2009 pa je MKO prevzelo prvotno vlogo MOP. Poleg tega pristojna ministrstva izvajajo sektorske komunikacijske kampanje (npr. na področjih trajnostne mobilnosti in energije).

V nadaljevanju so predstavljene dejavnosti MOP / MKO in Agencije RS za okolje (v vlogi nosilcev ali pobudnikov aktivnosti):

- **publikacije:** Kazalci okolja (ARSO), zbiranka Dan podnebnih sprememb (ARSO), Vzemite manj, imejte več, Zbirka namigov za neškodljivo življenje (MOP), *Vodik vodi v čisto energetske prihodnosti* (MOP), Okolje na dlani - Korak naprej v ravnanju z okoljem (ARSO), Kam s tatarim? - publikacija ob nacionalni akciji ozaveščanja javnosti (MOP), Imate moč. Pokažite še modrost. O podnebnih spremembah (MOP).
- **bilten:** Mesečni bilten ARSO (vsebuje pregled mesečnih podatkov s področja meteorologije, agrometeorologije, hidrologije, onesnaženosti zraka in kakovosti vodotokov ter podzemnih voda) (ARSO).
- **spletne strani:** www.arso.gov.si (meteorološki podatki, klimatološki podatki, publikacije), <http://eionet-si.arso.gov.si/Dokumenti/GIS/zrak> in http://eionetsi.arso.gov.si/kazalci/index_html?Sku_naziv=UVOD&tip_skup=1&Sku_id=12 (podatki in informacije, ki se uporabljajo za potrebe ocenjevanja stanja kakovosti zraka, za ocene vplivov klimatskih sprememb, za določanje kazalcev učinkovitosti izvajanja okoljske politike in za potrebe mednarodne izmenjave podatkov, osnovane na ratificiranih mednarodnih sporazumih, protokolih ter zakonodajnih obveznostih Evropske unije), <http://www.mko.gov.si/si> (spletna stran Ministrstva za okolje in prostor).

MOP je pred predsedovanjem Slovenije EU v sodelovanju z Veleposlaništvom Združenega kraljestva Velike Britanije in Severne Irske v Slovenije pripravilo mednarodno konferenco za naslovom »**Podnebne spremembe: priložnost za razvoj**«. To je bila ena največjih konferenc v regiji, ki je odprla vprašanje, kako spodbuditi prehod v nizkoogljično gospodarstvo in okoljski izziv spremeniti v razvojno priložnost. S tem mednarodnim dogodkom tik pred zasedanjem pogodbenic Okvirne konvencije ZN o podnebnih spremembah in Kjotskega protokola na Baliu je Slovenija kot naslednja predsedujoča Svetu EU prevzela pobudo za uresničevanje evropskih podnebnih in energetskih ciljev. Udeležence, številne visoke predstavnike držav članic EU in JV Evrope ter gospodarstvenike je nagovoril predsednik Vlade RS.

Slovenija znižuje CO₂. Ministrstvo za okolje in prostor je leta 2006 skupaj z Britanskim veleposlaništvom v RS in British Councilom zasnovalo projekt »Slovenija znižuje CO₂«. Z njim je želelo spodbuditi čimveč ljudi, da bi vsak po svoje prispevali k zniževanju izpustov CO₂. Sporočila skupne akcije so bila v prvi vrsti namenjena tistim, ki lahko v največji možni meri ukrepajo in spremenijo sedanji trend naraščanja emisij. »Slovenija

znižuje CO₂« je nagovarja politike, gospodarstvenike, direktorje različnih javnih zavodov, ustanov in institucij, župane, kmete, strokovnjake, prometnike, energetike ter vse druge, ki s svojimi dejavnostmi lahko vplivajo na spremembe podnebja.

V okviru projekta »Slovenija znižuje CO₂: podnebni posveti« je od maja 2010 do januarja 2011 v celotni Sloveniji potekala serija šestih podnebnih posvetov (www.slovenija-co2). Posveti so bili ena izmed akcij v okviru partnerstva med Evropsko komisijo in Vlado RS pri komuniciranju evropskih vsebin, namenjeni so bili razpravam o izzivih in usmeritvah za izvajanje podnebno-energetskih zavez. Na tej podlagi so bila oblikovana priporočila odločevalcem.

Projekta »Slovenija znižuje CO₂: dobre prakse« sta potekala v okviru partnerstva med Evropsko komisijo, Vlado Republike Slovenije in Evropskim parlamentom pri komuniciranju evropskih vsebin, izvajala ga je Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj. V okviru projekta v letih 2011/2012 je Umanotera izbrala in javnosti predstavila 15 slovenskih in 5 tujih dobrih praks, ki so predstavljene v [Katalogu 2012](#), na spletni strani www.slovenija-co2.si in v [kratkim animiranih filmih](#). Na podlagi izvedenih predstavitev so bila oblikovana tudi priporočila odločevalcem za nadaljnje širjenje in uporabo dobrih praks.

Nadaljevanje projekta *Slovenija znižuje CO₂: dobre prakse* je v letu 2013 prinašalo izbor in promocijo dobrih praks (tudi 20 - 15 slovenskih in 5 tujih), razširjanje znanja in spodbudo za spremembe, s priporočili za spremembe. Dobre prakse 2013 so predstavljene tudi v kratkih filmih.

Primeri dobrih praks so bili izbrani z naslednjih prednostnih področij: (1) energetska učinkovitost, obnovljivi viri energije ter energetska prenova stavb, (2) trajnostna mobilnost, (3) trajnostno gospodarjenje z gozdovi, predelava lesa v obrti in industriji, les kot gradbeni material in oskrba z lesnimi gorivi, (4) ekološko kmetovanje, oskrbne mreže s sonaravno pridelano hrano, (5) trajnostni razvoj podeželja, (6) trajnostna proizvodnja in potrošnja, (7) prilagajanje na podnebne spremembe. Izbrane dobre prakse so bile podrobneje predstavljene zainteresirani javnosti na delavnicah, ogledih v živo in spletnih straneh www.slovenija-co2.si. Projekt je bil namenjen zlasti lokalnim skupnostim ter podjetjem in samozaposlenim.

Evropski teden mobilnosti in Evropski dan brez avtomobila: Cilj pobude je ozavestiti prebivalce o posledicah pretirane uporabe avtomobila in cestnega prometa nasploh ter vplivati na spremembo mobilnih navad. Kampanja opozarjala na podnebne spremembe in na vse, kar ustvarja »klimo« mest: kakovost življenja, kakovost zraka, hrup, prometna varnost, kakovost javnih površin, socialna povezanost prebivalcev in na splošno vzdušje v mestih. V kampanji so najpomembnejši akter občine, saj najbolj poznajo prometno problematiko v posameznih in lahko najhitreje določijo prometne režime v mestih, ter pripomorejo k trajnostni mobilnosti.

Evropski teden mobilnosti je organiziran vsako leto od 2002 med 16. in 22. septembrom. Slovenija se je v projekt vključila že v prvem letu. V prvih letih je vsako leto sodelovalo od 20 do 26 občin s približno 500.000 prebivalci. MOP je pripravil zanje in za najširšo javnost spletno stran ter ozaveščevalne materiale. Sodelovalo je tudi več nacionalnih in lokalnih radijskih postaj, ki so v povezavi z dogodkom izvajale tudi ozaveščevalne nagradne igre. Nevladne organizacije (npr. Focus) so tudi sodelovale z ozaveščevalno-izobraževalnimi dejavnostmi. V letu 2011 je 30 slovenskih občin sodelovalo v pobudi »Potujmo drugače«, z organizacijo preko 200 dogodkov in aktivnosti od brezplačnega servisa koles do javnega prevoza različne dogodke za otroke in strokovno javnost. Namen je bil izboljšati kakovost mestnega življenja s spodbujanjem meščanov, da preizkusijo alternative osebnim avtomobilom, vključno z javnim prevozom, kolesarjenjem in hojo, pa tudi s prostorskim načrtovanjem ki upošteva trajnostno mobilnost.

Leta 2013 se je Evropski teden mobilnosti izvajal pod geslom »Vaš korak za čistejši zrak«. Zadnji dan tega tedna je bil »Dan brez avtomobila«, ki je pobuda, iz katere se je razvil teden mobilnosti. 31 slovenskih občin se je vključilo v ta projekt. Nacionalno telo, pristojno za [Evropski teden mobilnosti v Sloveniji](#), je sedaj Ministrstvo za infrastrukturo in prostor.

Pomembno vlogo pri ozaveščanju in obveščanju javnosti imajo tudi **nevladne organizacije** (NVO). Smiselno je omeniti dejavnosti nekaj najbolj aktivnih: Focus (projekt Trajnostno mobilni; Spreminjam navade, ne pa podnebja – spletni portal o spreminjanju podnebja: <http://www.focus-go.org/index.php?node=15>; [Izziv, težak eno tono](#); [Tudi jaz](#); [Trajnostna energija za trajnosten razvoj](#); [Big Ask](#); [Razvoj ob varovanju podnebja? Da, mogoče je!](#); [Vsi v enega, eden za vse!](#); [Javni prevoz je kul](#); [Bye, bye stand-by!](#) Ltd.), Umanotera (Rituali Eko pisarna; Izračunaj svoj CO₂ odtis; Volitve 2008 – Spremenimo klimo; Plan B 1.0 – 4.0: 2007 – 2012, Ogledalo vladi 2006 itd., Slovenija znižuje CO₂), Institut za trajnostni razvoj (projekti s področja ekokmetijstva), Slovenski E-forum (FEEDU + Energetski detektivi, Energy Path, IUSES, AGENTI, ...).

Številni primeri dobre prakse informiranja in komuniciranja o podnebnih spremembah se predstavljajo na nacionalnih in mednarodnih izborih, obstajajo spletni portali, na katerih so zbrani, organizirane so njihove predstavitve in ogledi (na primer **Nacionalna energetska pot Slovenija** in novejša projekta **Slovenija znižuje CO₂: Dobre prakse**), posebej smo predstavljeni tudi v podnebni strategiji. Med drugim je bila posebna rubrika s povezavami na primere dobre prakse vzpostavljena tudi na spletni strani SVPS². V nadaljevanju je na kratko predstavljenih nekaj odmevnih projektov.

Projekt Solarne mobilnosti: [Slovenski inovator Andrej Pečjak](#) se je leta 2006 s prijatelji lotil predelave starega Renault Espace v električno vozilo. Cilj je bil pokazati in dokazati, da tehnologije že obstajajo in da če lahko trije hobisti sestavijo tak avto v domači garaži, bi lahko proizvajalci vozil to storili bolje in ceneje. Po predelavi Renault Espace so ponovno usposobili in posodobili (z LiPo akumulatorji) prvi slovenski električni avto - Zoričev R5, ki je vzbujal pozornost na Ženevskem salonu leta 1993. Eden večjih projektov je bila predelava športnega avtomobila Mazda RX-8 s komponentami, ki so jih pobrali iz Espace in tudi ta avto je na cesti od septembra 2009. Njihovi štirje električni avtomobili so sedaj povezani s fotovoltaično elektrarno, ki letno zagotavlja čisto energijo za 30000 km in tako v praksi dokazuje, da je ideja solarne mobilnosti tudi praktično uresničljiva. Projekt je bil zaključen maja 2009 s povezavo elektrarne v omrežje.

V Sloveniji je Andrej Pečjak sodeloval s podjetji Elaphe, Stoja, Iskra AE in ANET, pri razvoju hibridne ladje [Seaway Greenline](#) ter v projektu slovenskega mestnega električnega avtomobila [Chebela](#) (Oprema Ravne). V letu 2010 pa je predeloval avtomobile po svetu - spomladi BYD F0 na Kitajskem, jeseni pa Smarta v Belgiji. V letu 2011 se je ukvarjal z elektrifikacijo obstoječega italijanskega vozila v električno z vgradnjo Iskrinega pogonskega sistema za namen serijske proizvodnje. Danes deluje predvsem v okviru [Inštituta Metron](#). Marca 2013 je ekipa Metrona z Dacio Sandero elektro na 14. Rallyu Monte Carlo des energies nouvelles osvojila dve prvi mesti: poraba skupno in rally v razredu električna vozila. 04.11.2013 so začeli z delom na projektu METRON 7 - izdelava 7-sedežnega električnega avtomobila z dometom 700 km pri 70 km/h. Projekt se je začel novembra 2013, avto ima motor in krmilnik podjetja LETRIKA. nazivna napetost 350V, baterije 85 kWh, največja hitrost 160 km/h, pospeševanje 11 s od 0 do 100 km/h. Številne nove tehnologije in inovacije bodo uporabljene prvič.

Andrej Pečjak deluje v smeri ozaveščanja in usposabljanja tako preko spletnih strani kot s programi usposabljanja, ki jih izvaja, konferencami, sodelovanjem na mednarodnih rallyih in z drugimi aktivnostmi.

---

² http://www.svps.gov.si/si/podnebne_spremembe/kaj_pa_jaz/dobre_prakse/.

Nekateri drugi projekti za trajnostno mobilnost: **Javni prevoz je kul!**, **Dobimo se na postaji**, **Mobilizacija za javni potniški promet** (Focus); namen: vzpostaviti platformo med ponudniki prevozov, občinami, civilno družbo in odločevalci na državnem nivoju.

Model sinergijskega poslovanja: **Informa Echo**, agencija za integrirano komuniciranje, je leta 2009 prejela prvo slovensko nagrado za družbeno odgovornost Horus, kot priznanje Modelu sinergijskega poslovanja na področju učinkovite rabe energije, ki ga izvaja v okviru treh programov:

- **Mreže družbeno-poslovne koristnosti Sinergija**, ki danes povezuje že več kot 40 podjetij,
- večletne vseslovenske kampanje **Energija si, bodi učinkovit**, katere pobudnik je skupina HSE in je z izpeljanimi akcijami doslej spodbudila 37 % Slovencev k uvajanju ukrepov učinkovite rabe energije v svojih domovih,
- in **Raziskave energetske učinkovitosti Slovenije – REUS**.

V središču vsakega programa je učinkovita raba energije, ki je v osnovi usmerjena v družbeno odgovorno ravnanje. Informa Echo je Model sinergijskega poslovanja razvila na osnovi lastnega know-how-a - knjige 9K - 9Korakov učinkovitega komuniciranja. Člani agencije prepoznavajo svoj izziv predvsem na področju energetike, učinkovite rabe energije in okoljskih tem, z vizijo spodbujanja razumevanja in sodelovanja za trajnostni razvoj.

Raziskovanje prihodnosti: Razstava SLOVENIJA, 50+

V letu 2010 je Umanotera, slovenska fundacija za trajnostni razvoj, ob podpori več financerjev pripravila razstavo o mogočih posledicah podnebnih sprememb »Razstava SLOVENIJA, 50+«³, ki je gostovala v marketih Mercator različnih slovenskih mest. Slike, ki prepričljivo prikazujejo stanje nekaj značilnih lokacij Slovenije in prizore iz življenja ljudi v 2. polovici tega stoletja ob neukrepanju v zvezi s podnebnimi spremembami, so dopolnjene z jasnimi razlagami in spodbudami za ukrepanje: spremeniti navade, prisiliti politike k ukrepanju, navdušiti druge. Pri pripravi razstave je sodelovalo več strokovnjakov, izhajali pa so iz napovedi, ki napovedujejo Sloveniji hitrejšo naraščanje povprečne temperature od svetovnega povprečja.

Največji okoljevarstveni projekt v zgodovini Slovenije: Neprofitno društvo **Ekologi brez meja** je v letu 2010 izvedlo največji okoljevarstveni projekt v zgodovini države »**Očistimo Slovenijo v enem dnevu!**«, za kar so bili med drugim odlikovani tudi z redom za zasluge s strani predsednika države. V tej vseslovenski akciji je sodelovalo 270.000 prostovoljcev (več kot 13% populacije, ki so bili med seboj regionalno povezani ter so tesno sodelovali z občinami, komunalnimi in drugimi javnimi podjetji, različnimi društvi in ustanovami, ki so pripomogla k organizaciji akcije in popisovanju divjih odlagališč. V okviru akcije je nastal prvi vseslovenski register divjih odlagališč. Akcija je imela izjemen pomen tudi v smislu ozaveščanja in vzgoje za trajnostnega potrošnika. V letu 2012 je bila ponovljena s še boljšimi rezultati kot del projekta **World Cleanup 2012**.

Umanotera je slovenski partner v projektu **Evropska zelena pisarna (EGO – European Green Office)**, ki prispeva k preoblikovanju pisarn v podjetjih v okolju in človeku prijazne ter spodbuja razvoj spretnosti in znanja pri zaposlenih. V projektu so partnerji iz šestih držav oblikovali različna orodja za usposabljanje v podjetjih in organizacijah: spletno stran (<http://www.eugreenoffice.eu/si>) in na njej dostopne Priročnik za Zeleno pisarno, Kalkulator ekološkega odtisa, Virtualno pisarno in Kontrolni seznam za Zeleno pisarno. Vsa orodja so prevedena v slovenski jezik.

Umanotera je v okviru projekta **Čista zmaga** (<http://www.cistazmaga.si/>) objavila prvi slovenski priročnik s kriteriji za organizacijo trajnostnih športnih dogodkov. Poleg tega so pripravili kriterije za trajnostne športne dogodke kot samostojno orodje, ki so namenjeni ocenjevanju športnih dogodkov glede na trajnostne elemente in se jih uporabi kot vir idej pri načrtovanju ali kot samoevalvacijsko orodje. Namen projekta ČISTA ZMAGA Trajnostni športni dogodki je preko športnih dogodkov doseči spremembe v ravnanju oziroma delovanju njihovih deležnikov (posameznikov in organizacij) in tako prispevati k doseganju trajnostnega razvoja.

---

3 Dostopno na: www.slovenija50plus.si/

Vzpostavitev t.i. »**kratkih verig**« med pridelovalcem in potrošnikom je ena od prioritarnih nalog Ministrstva za kmetijstvo in okolje. Ministrstvo je v okviru kampanje za povečanje potrošnje lokalne hrane izvedlo več projektov promocije, med razlogi pa je izpostavljeno dejstvo, da z dolgimi transportnimi potmi tudi zelo onesnažujemo okolje.

Projekti **LIFE+ Informacije in obveščanje** obveščajo in ozaveščajo javnost o okoljski problematiki in zagotavljajo usposabljanje in ozaveščanje za preprečevanje gozdnih požarov. V okviru razpisa za leto 2010 so bili izbrani trije slovenski projekti o okoljski problematiki:

- **SEPARATE COLLECTION / LOČUJMO ODPADKE (SLOPAK D.O.O):** Splošni cilj projekta LOČUJMO ODPADKE je ozaveščanje, da ločeno zbiranje komunalnih odpadkov ustvarja koristi za okolje; povečati količino ločeno zbranih embalaže in biorazgradljivih odpadkov po gospodinjstvih, odpadne električne in elektronske opreme, izrabljenih gum, ostankov fitofarmaceutskih sredstev, odpadnih baterij, izrabljenih baterij; in in razširjanje informacij o infrastrukturi za ločeno zbiranje komunalnih odpadkov. Upravičenec bo to storil s pomočjo komunikacijskih kampanj, predstavitvenih dejavnosti, natečajev, ki vključujejo nagrade, in razprav.
- **REBIRTH - Promocija recikliranja industrijskih in gradbenih odpadkov v gradbeni industriji (Zavod za gradbeništvo Slovenije (ZAG)):** Projekt REBIRTH bo prispeval k višji stopnji recikliranja gradbenih in industrijskih odpadkov ter njihovi povečani uporabi v gradbeništvu. To bo promovirano z aktivnostmi komuniciranja in odprtega dialoga, poudarek bo na razširjanju dobrih praks s praktičnimi prikazi obstoječih tehničnih možnosti; informiranju o uspešnih upravnih ukrepih in orodjih, kot so zelena javna naročila, okoljske takse in dajatve v drugih državah EU; in preko komunikacijskih kanalov, ki so odprti za strokovnjake, nacionalne in lokalne oblasti in splošno javnost.
- **Slovenia WEEE (Waste Electrical and Electronic Equipment) campaign - Slovenska ozaveščevalna kampanja OEEO (ZEOS, ravnanje z električno in elektronsko opremo, d.o.o.):** Projekt Slovenska ozaveščevalna kampanja o odpadni električni in elektronski opremi (OEEO) je namenjen dvigovanju ozaveščenosti o proizvodnji in uporabi OEEO in ravnanju, obdelavi in predelavi OEEO (vključno s ponovno uporabo in recikliranjem), s posebnim poudarkom na gospodinjstvih in šolskih otrocih v Sloveniji.

9.6 Svetovanje

V Sloveniji se že od leta 1993 neprekinjeno izvaja projekt »**Energetsko svetovanje za občane - ENSVET**«, ki je namenjen svetovanju ter dvigu informiranosti in ozaveščenosti občanov za smotrno ravnanje z energijo in izrabo obnovljivih virov energije. Projekt vključuje mrežo več kot 40 svetovalnih pisarn. V projektu se je doslej za svetovalno delo usposobilo več sto svetovalcev. Na leto svetujejo približno 6000 – 7000 lastnikom ali najemnikom stanovanjskih stavb o ukrepih energetske učinkovitosti in energetske prenove obstoječih stavb (pribl. 90 % primerov) ter o ukrepih za učinkovito načrtovanje novih stanovanjskih stavb (pribl. 10 % svetovalnih primerov). Projekt v celoti financira Ministrstvo za okolje in prostor, tako da je svetovanje za občane brezplačno. Koordinator projekta je Gradbeni inštitut ZRMK. V svetovalnih pisarnah je občanom omogočamo strokovno, brezplačno in neodvisno svetovanje o izbiri ogrevalnega sistema in ogrevalnih naprav, zamenjavi ogrevalnih naprav, zmanjšanju porabe goriva, izbiri ustreznega goriva, toplotni zaščiti zgradb, izbiri ustreznih oken, zasteklitve, sanaciji zgradb z namenom zmanjšanja rabe energije, uporabi varčnih gospodinjstevskih aparatov in vseh ostalih vprašanjih, ki se nanašajo na rabo energije.

Delovanje svetovalne mreže ENSVET dopolnjuje tudi neformalno združenje svetovalcev »**LesEnSvet**«, ki deluje znotraj treh institucij: Zavoda za gozdove Slovenije, Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije in Gradbenega inštituta ZRMK. Svetovanje svetovalcev v mreži LesEnSvet zajema posredovanje informacij o potencialih lesne biomase (gozd, lesni ostanki, druga lesna biomasa), sodobnih tehnologijah pridobivanja lesne biomase (sečnja, spravilo, prevoz), sodobnih tehnologijah predelave lesne biomase (sekalniki,

procesorji za izdelavo polen, sušenje, skladiščenje), sodobnih tehnologijah rabe biomase (kotli za centralno ogrevanje, segrevanje sanitarne vode).

9.7 Nevladne organizacije in sodelovanje javnosti

V Sloveniji - od lokalne do nacionalne ravni - deluje na okoljskem področju približno 200 nevladnih organizacij (NVO), številne obravnavajo tudi teme s področja podnebnih sprememb. Približno 20 od teh obravnava podnebne spremembe (vključno z energetiko, prometom, kmetijstvom) na nacionalni ravni in so vključene tudi v procese oblikovanja politik. Med NVO, ki se sistematično ukvarjajo s problematiko podnebja, sodijo Slovenski E-forum, Focus - društvo za sonaraven razvoj in Umanotero, Slovensko fundacijo za trajnostni razvoj. Navedene NVO so skupaj s CIPRA Slovenije in Inštitutom za trajnostni razvoj leta 2007 s finančno pomočjo MOP vzpostavile **Okoljski center** kot okvir za delovanje okoljskih nevladnih organizacij. Okoljski center je postal osrednja točka za povezovanje zainteresirane javnosti, širši javnosti pa omogoča dostop do informacij in publikacij o varstvu okolja ter trajnostnem razvoju. Hkrati pa z boljšo organiziranostjo in sodelovanjem okoljskih nevladnih organizacij Okoljski center povečuje njihov pomen v procesih odločanja. Okoljski center nudi tudi osnovno infrastrukturo in pomoč še neveljavljenim oziroma novo nastalim okoljskim nevladnim organizacijam in civilnim iniciativam.

Med vlado in NVO je v **Strategiji sodelovanja vlade z nevladnimi organizacijami** načrtan program sodelovanja. Z omenjenim dokumentom vlada izpostavlja pomen NVO in vzpostavlja trajno podlago za reševanje problemov, ki nastajajo pri njihovem delu in razvoju. Pomembno je omeniti, da so imele NVO svoje predstavnike v Slovenskem komiteju za vprašanja spremembe podnebja, Projektne usmerjevalnem odboru "Odstranjevanje ovir za povečano izrabo biomase kot energetskega vira", Svetu za trajnostni razvoj. Poleg tega je predstavnik NVO vrsto let sodeloval kot član državne delegacije na pogajanjih v okviru UNFCCC.

Projekt Plan B za Slovenijo, ki ga je ob sodelovanju partnerskih organizacij vodila Umanotera, je tudi v letih 2011-2014 gradil mrežo nevladnih organizacij na področju varovanja okolja in trajnostnega razvoja ter vzpostavljaj okolje za kontinuirano delovanje in rast usposobljenosti okoljskih nevladnih organizacij. Trenutno čakamo na nov razpis Ministrstva za javno upravo za vsebinske mreže v okviru programa Evropskega socialnega sklada za spodbujanje razvoja nevladnih organizacij in civilnega dialoga za obdobje 2014 - 2016.

Partnerji projekta Plan B za Slovenijo so bili v preteklem obdobju (2012- 2014) poleg Umanotere še Cipra Slovenija, Društvo Ekologi brez meja, Focus društvo za sonaraven razvoj, Inštitut za trajnostni razvoj (ITR) in Pravno informacijski center nevladnih organizacij - PIC. Mreža Plana B za Slovenijo pa trenutno šteje že 27 članic, odprta je za vse zainteresirane nevladne organizacije, ki delujejo na področju varovanja okolja in trajnostnega razvoja.

Plan B - pobuda za trajnostni razvoj: *Projekt Plan B* je mreža slovenskih okoljskih nevladnih organizacij (NVO) in strokovnjakov, ki predstavlja široko platform civilne družbe za trajnostni razvoj v Sloveniji, skupaj z drugimi zainteresiranimi deležniki. Ustanovljena je bila leta 2007 in je financirana s strani Evropskega socialnega sklada. Temeljni cilj NVO mreže znotraj Plana B je podpreti dolgoročno trajnostno delovanje okoljskih NVO in okrepiti usposobljenost okoljskih NVO v Sloveniji na dva načina: s spodbujanjem njihove aktivne vloge v demokratičnih procesih oblikovanja politik in spremljanja izvajanje politik, pa tudi s spodbujanjem njihovega sodelovanja in partnerstva. Dodatni cilj projekta je izboljšati ozaveščenost državljanov in spodbuditi njihovo aktivno vključevanje v okoljsko naravnane javne zadeve.

Pobuda Vladi za 7 prioritetenih programov zelenega razvojnega preboja izhaja iz strokovnih podlag verzije 4.0 Plana B za Slovenijo⁴ in vključuje programe prehranske samooskrbe s poudarkom na ekološki pridelavi, vrednostne verige predelave lesa, energetske sanacije stavb, prehoda na obnovljive vire energije,

---

⁴ Prvi Plan B za Slovenijo je skupina okoljskih NVO pod vodstvom Umanotere pripravila leta 2007 kot alternativo Strategiji razvoja Slovenije za obdobje 2005 - 2013.

posodobitve železniškega omrežja in javnega prevoza, učinkovite rabe naravnih virov (vključno z odpadki), zelenega turizma. Skupnost Tretji člen je konec aprila 2013 predsednici Vlade Republike Slovenije ge. Alenki Bratušek predala 10.358 podpisov (skupaj z osebnimi sporočili) in seznam 195 organizacij, podjetij, občin, združenj in agencij, ki so se pozivu pridružile. Kot so predlagatelji sami ugotavljali, pa so za učinkovito izpeljavo vseh predlaganih programov potrebni tudi horizontalni, podporni programi, kot so izobraževanje in usposabljanje, raziskovanje in inoviranje, zelena davčna reforma, spodbudni ukrepi zelenega javnega naročanja in drugi (ki se deloma že izvajajo). Civilna družba je podpora podnebnim ukrepom oz. širšim ukrepom za prehod v nizkoogljično družbo in družbo trajnostnega razvoja pripravila še vrsto drugih javnih pobud.

Osnutek Strategije prehoda Slovenije v nizkoogljično družbo do leta 2060 (imenovana tudi Podnebna strategija, 2011-2012) je Služba Vlade RS za podnebne spremembe pripravila v sodelovanju in dialogu s strokovnjaki in predstavniki civilne družbe, gospodarstva, lokalnih skupnosti in javne uprave. Na enajstih delavnicah za pripravo strategije v letu 2011 je preko 250 strokovnjakov prispevalo svoje bogate praktične izkušnje, široko strokovno znanje, soočilo različne poglede in se po živahnih razpravah tudi strinjalo glede odgovorov o analizah in usmeritvah za ključne sektorje prehoda v nizkoogljično družbo. Pri oblikovanju možnih scenarijev tega prehoda so bili uporabljeni rezultati ciljnega raziskovalnega projekta Slovenija – nizkoogljična družba (2008-2011), analitske podlage in osnutek Nacionalnega energetskega programa (NEP) do leta 2030, predlogi nevladnih organizacij Plan B za Slovenijo (od 2007), izsledki projekta Scenariji razvoja Slovenije do leta 2035 (Služba Vlade RS za razvoj, 2008), pa tudi več strokovnih študij, ki so objavljene na arhivski spletni strani SVPS. Vrsto predlogov je prispeval projekt nevladnih organizacij o izvajanju in implementaciji podnebno-energetskih ciljev **Slovenija znižuje CO₂** (2010-2011), nosilci kampanje **Ukrepi zdaj!** pa so se aktivno vključili v pripravo strategije. V osnutku podnebne strategije so se odrazili tudi rezultati javne obravnave o osnutku podnebnega zakona, ki je pod vodstvom SVPS potekala v letih 2010 in 2011.

Svet za trajnostni razvoj: K vključevanju predstavnikov civilne družbe in gospodarstva v razprave o pomembnih vprašanih trajnostnega razvoja je prispeval tudi preoblikovani Svet za trajnostni razvoj kot posvetovalno telo Vlade Republike Slovenije za področje trajnostnega razvoja, ki je deloval od aprila 2011 do spomladi 2012 in ki ga je sestavljalo devet uglednih predstavnikov znanosti, civilne družbe, gospodarstva in lokalnih skupnosti. Na predlog SVPS je Vlada Republike Slovenije dne 23. septembra 2010 na svoji 100. redni seji s Sklepom o spremembah in dopolnitvah Sklepa o ustanovitvi, sestavi, organizaciji in nalogah Sveta za trajnostni razvoj ([Uradni list RS, št. 79/2010](#)) prenesla sekretariat Sveta za trajnostni razvoj (STR) na SVPS in reformirala to posvetovalno telo vlade. STR se je sestel na več rednih sejah, odprtih za javnost, in podal vrsto predlogov in priporočil za oblikovanje politik na vseh ravneh po načelih trajnostnega razvoja.